

Balsam Karam (1983) švedska je autorka kurdskog porekla. Pohađala je književnu školu *Biskops Arnö* i završila master program književnog stvaralaštva na Univerzitetu u Geteborgu, gde danas radi kao predavač. Debitovala je 2018. godine romanom *Händelsehorisonten*, koji je bio nominovan za nagradu Katapult. *Singularnost*, njen drugi roman, objavljen je 2021. godine i bio je u užem izboru za Nagradu Evropske unije za književnost. Pored pisanja, bavi se i bibliotekarstvom. Od 2021. godine član je Bibliotečkog saveta Švedskog udruženja pisaca i žirija nagrade „Mladi pišu za mlade”. Govori kurdski, arapski, persijski i švedski jezik.

b l u m i z d a v a s t v o . r s

b

Balsam Karam
SINGULARNOST

edicija

KIRKA (knjiga br. 58)

prevela sa švedskog

Zorica Kovačević

uredništvo

Aleksandar Šurbatović

Tamara Krstić

Milica Brkić

lektura

Lidija Kusovac

korektura

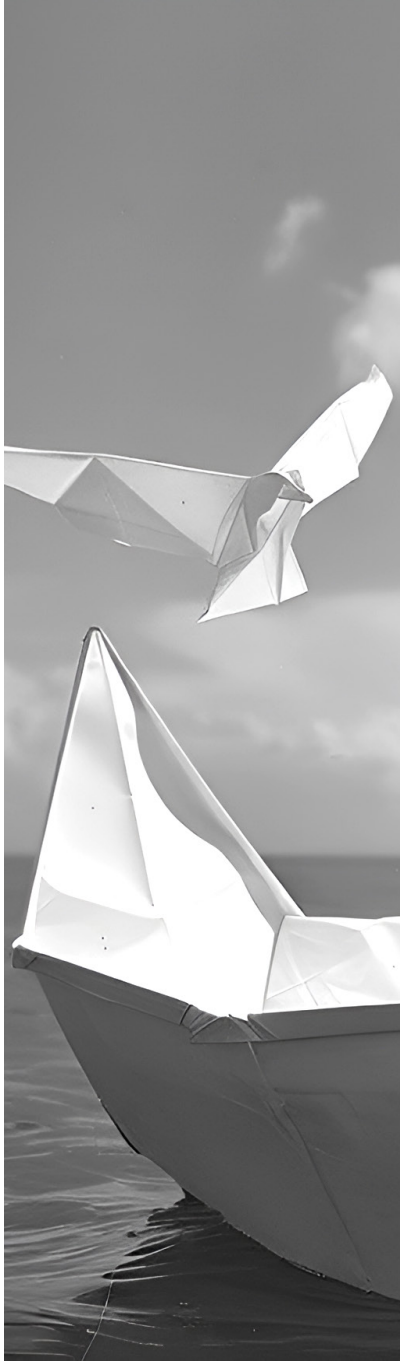
Katarina Bahćuk

naslov originala

naslov originala i prava
SINGULARITETEN © Balsam
Karam, first published by
Norstedts, Sweden, in 2021.
Published by agreement with
Norstedts Agency and Corto
Literary Agency.

*Recikliraj, zasadi, brini se
o prirodi onako kako se
ona oduvek brinula o nama.*

Za majku i oca.
Za Alu, Eman, Taniju,
Adel, Džian, Salam.

*Možda, možda iz zaborava na zemlji
može nešto da nikne, da oživi
(a moglo bi), kao iz tamne šumske stelje.*

*Možda, možda čovek kao kovač hita
žaru, udarcima gvožđa o gvožđe,
da ne zastrani u ugljene, slepe gradove,
da ne sklopi oči, da se ne strmoglavi
u dubine, vode, minerale, katastrofe.
Možda. Iako moj tanjir drugima nije ni
nalik, niti je moja hrana,
jer očima ne proždirem zaborav:
ja stalno, neprestano, otvaram usne,
i ni jedan jedini tren mi nije načeo ruke.*

*Zato ću ti i reći sve svoje boli koje bih žudno
da skrijem
primorati te da i tebe iznova žare,
ali ne kao na peronu, pred polazak,
kao da čelima dotičemo tlo,
punimo srce slanom vodom,
već da razboriti iskoračimo, da čestitost
dotaknemo
odlukama beskrajno ispunjenim smislom,
da nam smelost preduslovi radost,
da tako
postanemo nepobedivi.*

*Pablo Neruda,
Canto General*

*My first-born. All I can remember of her is
how she loved the burned bottom of bread.*

Toni Morrison,
Beloved

prolog

Možda negde, kada se na semaforu upali zeleno i automobili duž obale za sobom krenu da ostavljaju grad, put polupustinje, put planina, jedna žena, sporije nego ikada, korača drumom, jedinim koji uz usečeni vidikovac zauzdava razbujalo more, goni izmaglicu što dalje od gradskog centra, od drugih brda.

Žena je sama, traži dete.

Na njenom licu nema ničega što podseća na prošlost, da je neko i pozove po imenu, ne bi se osvrnula, ne bi odgovorila *nemojte* ili *pustite me* na jeziku koji ovde ionako niko ne razume, niti iko želi da ga zna. Da je zaustave, ne bi ih pogledala u oči, kada bi joj rekli da stane, ne bi im odgovorila *zašto*, niti potom *ja imam pravo da ovuda hodam kao i vi, kako vam to nije jasno?*

Petak je i ubrzo će se grad, skoro istopljen od vreline, ispuniti turistima u svetloj odeći, šetaće promenadom načičkanom tezgama s prženom ribom i ostrigama, glavinjaće

neprestano nešto kupujući ulicama koje vode ka trgu. Iz ogromnog tržnog centra će se, kao kroz rupu, prebaciti do obližnjih muzeja i suvenirnica, jer kada i onde obave kupovinu produžice do ružičnjaka i univerziteta, knjižara i parkova, kasnije i do usamljenog prodavca pečenih kukuruza koji stoji na suncu, na čošku, a onda i do šumaraka klonulih palmi po čijem hladu se, inače u begu od jare, protežu mačke u nameri da kasnije, kada se rashladi, niz ulice i fasade skoknu do bašte nekog restorana.

U daljini, onde gde brdo zaklanja vidik, gde je put blatnjav od tragova bagera u iščekivanju nastavka radova, štrče napuštene zgrade od svetlog betona, poduprte čeličnim skelama, kao i malena biblioteka koju, osim studenata, niko drugi ne pohodi.

Eto, tačno prekoputa, nevidljive onima koji iz univerzitetskog kampusa posmatraju zelenilo i fakultete, stoje nedovršene zgrade. Skoro bez zidova im zjapi sve ono što bi moglo biti dnevna ili spavaća soba, toalet, kuhinja, ostava, tu su da uglavnom od vetra i kiše štite studente.

Uveče, po betonu, razvlače vreće za spavanje, svako svoju torbu poturi uza zid i tako utone u san. Bude se potom sa zracima sunca, u jutarnjoj izmaglici, natovareni torbama

gacaju po blatu do fakulteta, osvrću se. U rana jutro, po praznim hodnicima, nema nikoga osim čistača, niti su otvoreni kafići koji nude popust na čaj, kafu i jučerašnje sendviče za sitniš, još nema čuvara da pita odakle je ko stigao i šta će tu, još niko ne stavlja torbu na praznu stolicu do sebe i govori kako je, nažalost, zauzeta. Studenti se zapiru ispod pazuha i između nogu u velikom toaletu na samom kraju hodnika, sedaju zatim u fotelje ispred učionica da sačekaju prvo predavanje, tako utonu u san, dugo spavaju.

Uveče će se, pre počinka, okupiti oko vatre, prodiskutovati kako da od nedovršene zgrade načine što bolji dom. Razmotriće postavljanje dodatnih zidova, gde se može naći lim, ko od njih najbolje zna kako se kući kuća i gde će nabaviti šrafove i bušilicu. Studenti će razgovarati i smejati se, a pre nego što odu na spavanje, ponovo će izvaditi torbe, prepakovati ih, izvući suve čarape i džempere, uputiti se noseći baterijsku lampu i knjige do mesta gde će zaspati kraj zida.

Popodne je jednog poznoletnjeg petka, uskoro će prazna plaža ustuknuti pred smećem čak do ležaljki i držača suncobrana, dopustiće moru da se polako povuče s litica i grebena; sladoledžije će napukla kolica s frižiderima pogurati uzbrdo, pored palmi

i roštiljdžinica, taksisti će sedišta i naprsle prozore prekriti krpama, čekati da im mahnu muškarci u odelima, da ih s nekim kraj sebe zamole za vožnju što dalje od vidikovca. Uskoro će turisti, dok iz čiste predostrožnosti pridržavaju torbe zbog dece koja su iščekujući posao, sa vrećama i grabuljama u ruci, zaspala na plaži, produžiti širokim trotoarom uzbrdo, do vidikovca osvetljenog spram sumraka, odakle se pruža pogled na more, neopisiv samo onima što ne mogu sebi da priušte večeru uz malo vina u nekom od restorana. Turisti će posedati, naručiti kiselu vodu, možda i veliku bocu domaćeg vina, uz to i maslinke u marinadi od kapara i belog luka, i slane orašaste plodove da ih zasite, zavaliti se u stolice iznad pomalo uzburkanog mora u pozno leto, pod ugljenocrnim nebom nad uskoro prepunim vidikovcem.

Žena koja traži dete je ovamo već dolazila, zna kako vidikovac izgleda, pa će i sada, kao i svakog petka uveče otkad joj je dete nestalo, ponovo otići da čeka. Žena će posmatrati devojčice koje se pojavljuju niotkuda, donose džoger i krpu, pratiće ih potom dok, baš kao i Nestala, odlaze do mesta gde je neko nešto prosuo da obrišu i uglancaju pod.

Tražiće je svuda po vidikovcu.

Beskrajno umorna polako će se popeti do vrha, odlučno stežući torbu kao najveću dragocenost, sešće na jednu od klupa ispred restorana u kome joj je dete radilo malo pre nego što je nestalo i onde, na vidikovcu, iz ruke u ruku prebacivaće nož, grejati ga.

Dok svetlo na semaforu postaje zeleno i ulice u centru guta tama, žena sve prozirnija od senki mračnijih od jučerašnjih misli samo o vidikovcu. Polako korača uzbrdo do vidikovca, gde je bila devojčica i gde su mališani, i roštiljdžinice, konobari u crnim pantalonama, crnim cipelama, i muškarci s pivskim čašama u rukama, koji zastaju i viču dok deca prolaze pored njih.

Upravo ovih dana žena namerava da prođuži do trga kroz uzane sokake, do piljara, koji je već poređao dinje i svakojake plodove (raspolučene glavice karfiola i korijander koji je Nestala uvek htela da nosi kući), ali iznemogla je i nepomično stoji nasred puta.

Danas joj svet izgleda drugačije, kao da je nov, bez obzira na to što bi joj iz okruglih, raspuklih rana, kada bi ih stisnula, potekao gnoj jednako gust i žut kao i onaj od pre, ili što bi u jarku kraj puta, gde je umorna zaspala, možda zauvek izgubila maramu, ali vazduha je i previše i premalo, i čim ona to pojmi,

oseti prisustvo Nestale, možda i njen miris koji dopire s drumu.

Ako bude stajala dovoljno dugo, ako čvrsto stisnutih očiju i ruku bude stajala među automobilima, moleći se u sebi toliko duboko da iz nje ne izbija ništa drugo do želje, možda će joj bog, koji joj je jednom dete dao, pa uzeo, to dete ponovo i vratiti.

Ako se *dragom bogu* bude molila dovoljno glasno spram automobilske rike, a veliko, žarko sunce, čak i ono, nastavilo da ga beskrajno *moli svime što ima*, možda će se desiti nešto što se nije desilo nikada pre.

Ako izusti ono najdublje iz sebe *od sve svoje dece* i istovremeno klekne na asfalt *nju sam najviše volela*, možda će se desiti nešto nepojmljivo i, kao u snu, otelotvoriće dete.

I ona tako čeka, zašto se san ne ostvaruje?

Od vreline više ne oseća kolena zalepljena za tlo; vozila u njenoj blizini mile, potom žurno nastavljaju.

Deca se uspravljaju u automobilskim sedištima, posmatraju ženu, košulja joj je tanana, izbledela preko grudi, niz leđa posekotina, telo joj posustaje od vreline kasnog leta i sunca, po nogavici joj skoreva krv, mlaz od

butina preko članaka do pomodrelih, nateklih nožnih prstiju. Žena, čini se, ne mari za one koji žele da produži dalje, ona se osvrće, gleda nekud, iako deluje da ionako ništa ne vidi.

Hoće li je nešto pregaziti, čude se deca, hoće li poginuti ovde na putu, pitaju, a roditelji okreću glavu, govore da ne znaju, možda i hoće.

Torba joj je puna letaka, papuče izlizane od ulica, čvrsto ih obmotava iskrzanim kaiševima, jedan joj struže petu i spada. Oko vrata nosi jednu od marama svoje voljene, svakim danom sve prljaviju, a u džepu pantalona joj je perorez koji po gradu uvek nosi sa sobom; kasnije, kada je izdaju i papuče, nastaviće bosonoga do vidikovca i restorana, skroz do ograde. Još kasnije će se, kada niko ne gleda, popeti na nju, ustremiti se ka vodi preko litica potamnelih od mora i neba.

Današnji dan kao da je drugačiji, nekako mrtvoroden, žena to oseća kada pesnicom lupi po haubi najbližeg automobila i na prozor prisloni papir:

Jeste li videli moju kćerku? Ima 17 godina, nema je od 1. maja u zoru. Pomozite mi da je nađem, pomozite mi da se izborim za pravdu.

Papir kači na brisač automobila, ne obazire se na povike vozača, ni na to što je pljuje, ne sveti mu se udarcima, iako joj dovikuje da je đubre, stoka.

Nastavlja potragu, a kada se kasnije iste večeri, krvavih ruku i čela, zaustavi, eto i tebe koja, pomalo sa strane, posmatraš more. Ti ne vidiš krv, već samo ženu i nagli skok.

Veče jednog poznoletnjeg petka u gradu dopola skrivenom soliterima, a otpola prepuštenom polupustinji i gustom pustinjskom žutilu, šaci koja pokriva ulice i travu; trafikanti i po nekoliko puta dnevno s pokretnih tezgi čiste peščane nanose, ali tu im samo kiša može pomoći, nešto svetlozeleno, onde gde je nekada bilo cveća i crvenih bobica pogodnih da se posisaju i ispljunu, izbija iz žbunja koje uokviruje parkove na severu i jugu.

Ovde još nisi bila, premda si mnogo puta poželela, i sada, napokon, šetaš ulicama kao turistkinja, bez obzira na to koliko često govoriš jezikom tebi poznatim još od detinjstva, koliko puta čitaš obaveštenja i jelovnike po stolovima i učtiva si prema hotelskom osoblju, uzimaš ove ili one novine da se natenane obavestiš o najnovijim dešavanjima, a potom kolegama s posla prenosiš šta si pročitala.

Na vidikovcu grlati, doterani muškarci sa ženama, usput poređani prodavci ruža, izašla

si na vazduh da se nakratko odmoriš od kolega. *Moram da prošetam bebu*, rekla si s rukom na stomaku, a kada iz restorana prođeš kroz izlaz nagizdan rascvetalim puzavicama i cvećem po pergolama, iz nekakvog međuprostora ti prilaze deca, pristojno se javljaju, pitaju te da li bi kupila narukvicu ili heklani podmetač za lonac, i ti deci, dok se saginješ da ih bolje osmotriš, odgovaraš rečima *može i hvala*, narukvicu stavljaš na ruku i podmetač ubacuješ u torbu. Pružaš im novčanice, potom nastavljaš šetnju vidikovcem.

Posmatraš nebo, beskrajnu morsku tminu, a onda spaziš nju.

Ženu preko ograde, priljublenu uz litice, skoro stopljenu s njima i morem, iako se odatle ne vidi ni horizont, ni mesečina. Iznenađeno pogleda tebe ili kroz tebe, potom se obe zagledate dole u roštiljdžinice i prodavnice nakita, posmatraš niz put, baš kao i ona, bela i žuta ulična svetla sve do luke i plaže.

Sveže je, osećate to i ti i žena raskopčane košulje, ne mareći što joj morski vetar šiba grudi i izranjavljeni stomak. Želi da skinje pantalone, ali ne zna kako, želi da maramu stegne jače oko vrata, ali ne može.

Od večeras će se deca koju je, dok je tragala za Nestalom, ostavila i nije im se vratila, zaspati stisnuta jedno uz drugo jače nego pre,